

Rozdział XI

Konsekwencje ogłoszenia upadłości pracodawcy dla postępowania sądowego z zakresu prawa pracy

The effects of employer's declaration of bankruptcy in labor law proceedings

Abstract: Separate proceedings in the field of labor law is a proceeding regarding the bankruptcy estate, irrespective of whether the claimed claim is a pecuniary or non-pecuniary claim. The declaration of the employer's bankruptcy always affects the course of such proceedings. The ongoing proceedings are subject to suspension from office when the employer is declared bankrupt. In this respect, the position of the Supreme Court expressed in the resolution of 5 July 2002, III PZP 5/02 is incorrect. The proceeding in the case of restoration to work is also the proceeding regarding the bankruptcy estate, because the execution of the judgment will be related to the management of the bankrupt company's employer, which is part of the bankruptcy estate. Depending on the type of claim, proceeding may be taken after the receiver has been established or after the mode of reporting the active debt specified in the bankruptcy law has been exhausted.

Keywords: declaration of bankruptcy, employer, suspension of proceedings, receiver, proceedings regarding the bankrupt's estate

Streszczenie: Postępowanie odrębne z zakresu prawa pracy jest postępowaniem dotyczącym masy upadłości, niezależnie od tego czy dochodzone roszczenia jest roszczeniem pieniężnym, czy niepieniężnym. Ogłoszenie upadłości pracodawcy zawsze wpływa na przebieg takiego postępowania. Toczące się postępowanie podlega zawieszeniu z urzędu z chwilą ogłoszenia upadłości pracodawcy. W tym zakresie błędne jest stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z dnia 5 lipca 2002 r., III PZP 5/02. Postępowanie w sprawie o przywrócenie do pracy jest również postępowaniem dotyczącym masy upadłości, ponieważ wykonanie zapadłego wyroku będzie związane z zarządem przedsiębiorstwem upadłego pracodawcy, które wchodzi w skład masy upadłości. W zależności od rodzaju dochodzonego roszczenia może zostać podjęte po ustanowieniu syndyka albo po wyczerpaniu trybu zgłaszania wierzytelności określonego w prawie upadłościowym.

Słowa kluczowe: ogłoszenie upadłości, pracodawca, zawieszenie postępowania, syndyk, postępowania dotyczące masy upadłości

1. Uwagi wprowadzające

Prawo upadłościowe zawiera liczne normy prawne odnoszące się do skutków ogłoszenia upadłości, zarówno skutków materialnoprawnych, jak i procesowych. Brak jest jednak regulacji odnoszących się wprost do stosunków pracy, w których upadły był pracodawcą. Umowy o pracę nie rozwiązują się *ex lege* z powodu ogłoszenia upadłości pracodawcy, mogą być jednak przez syndyka rozwiązane z zachowaniem ustawowych terminów wypowiedzenia. Zgodnie z art. 41¹ § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1040) – dalej: k.p., w przypadku ogłoszenia upadłości nie stosuje się przepisów art. 38 k.p., art. 39 k.p. i art. 41 k.p., ani przepisów szczególnych dotyczących ochrony pracowników przed wypowiedzeniem lub rozwiązaniem umowy o pracę. Dlatego zarówno przed ogłoszeniem upadłości, jak również po ogłoszeniu mogą występować spory z zakresu prawa pracy między pracownikami, a upadłym pracodawcą. Dlatego rozstrzygnięcie kolizji postępowania sądowego z zakresu prawa pracy oraz postępowania upadłościowego ma istotne znaczenie praktyczne.

W ramach uwag wstępnych należy zdefiniować cel postępowania upadłościowego. Podstawowym celem postępowania upadłościowego jest zaspokojenie wierzycieli. Realizacja tego celu odbywa się przy zastosowaniu zasady optymalizacji – najważniejszej zasady prawa upadłościowego. Stosownie do art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 498) – dalej: p.u., postępowanie upadłościowe ma za zadanie dążyć do maksymalnego poziomu zaspokojenia wszystkich wierzycieli upadłego dłużnika¹. Oczywiście, ze względu na stan niewypłacalności, będący przesłanką ogłoszenia upadłości, całkowita spłata zadłużenia upadłego co do zasady nie będzie możliwa². Dla niniejszego opracowania istotna jest dalsza część wskazanego przepisu, zgodnie z którą jeśli racjonalne względy na to pozwolą, należy zachować dotychczasowe przedsiębiorstwo dłużnika (art. 2 ust. 1 *in fine* p.u.), gdyż daje to możliwość dalszego zatrudniania pracowników.

2. Postępowanie w sprawach pracowniczych jako postępowanie dotyczące masy upadłości

Ustawodawca nie sformułował w ramach przepisów p.u. definicji legalnej pojęcia postępowania dotyczącego masy upadłości, mimo że pojęciem tym posługuje się w normach kolizyjnych zawartych w art. 174 § 1 pkt 4 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r.

¹ A.J. Witosz, [w:] A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz (red.), *System Prawa Handlowego, t. 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, Warszawa 2016, s. 621 i n.

² F. Zedler, *Zarys prawa upadłościowego*, Warszawa 2016, s. 41 i n.

Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1460) – dalej: k.p.c. oraz w art. 144 ust. 1 p.u.³ Stworzenie definicji tego pojęcia pozostawione zostało doktrynie. Pojęcie postępowania dotyczącego masy upadłości było różnie ujmowane w literaturze przedmiotu.

Postępowanie dotyczy masy upadłości, jeżeli dotyczy ono przedmiotu wchodzącego w skład masy upadłości⁴ albo może wywierać skutki w sferze masy upadłości⁵. Postępowaniem dotyczącym masy upadłości jest także postępowanie o prawa i obowiązki dotyczące mienia wchodzącego w skład masy upadłości, dotyczy to również praw i obowiązków wynikających z zarządu tym mieniem⁶. Podobne stanowisko jak doktryna zajęły sądy powszechne⁷, przyjmując, że postępowanie cywilne podlega zawieszeniu na podstawie art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c., jeżeli dotyczy wierzytelności, która wchodzi w skład masy upadłości. Stanowisko takie przyjęte zostało również w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Uznano, że postępowanie dotyczące masy upadłości obejmuje wszystkie sprawy dotyczące praw wchodzących w skład masy upadłości, przy czym do mienia wchodzącego w skład masy upadłości należy zaliczyć zarówno sprawy dotyczące zindywidualizowanych praw i obowiązków, jak i sprawy dotyczące kompleksów takiej masy, w tym przedsiębiorstwa prowadzonego przez upadłego przed ogłoszeniem upadłości. Prawnie indyferentny pozostaje rodzaj powództwa, nie ma więc znaczenia, czy mamy do czynienia ze sprawą o świadczenie, ukształtowanie lub o ustalenie prawa⁸.

Uogólniając powyższe rozważania, można uznać, że postępowaniem dotyczącym masy upadłości jest postępowanie wszczęte zarówno przed ogłoszeniem upadłości, jak i po ogłoszeniu upadłości, w której pozycji strony procesowej (strony powodowej lub strony pozwanej) zajmuje upadły lub syndyk⁹, a przedmiotem tego postępowania jest roszczenie procesowe o świadczenie, ukształtowanie lub ustalenie, dotyczące praw i obowiązków, które tworzą mienie wchodzące w skład masy upadłości¹⁰. Nie bez znaczenia pozostaje również fakt, iż wynik rozstrzygnięcia procesu dotyczącego wskazanych

³ Szerzej na temat charakteru kolizyjnego zob. P. Feliga, *Stanowisko prawne syndyka w procesie dotyczącym masy upadłości*, Warszawa 2013, s. 63-66.

⁴ M. Jendrzewska, K. Weitz, [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom 1. Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2009, s. 482.

⁵ J. Bodio, [w:] A. Jakubecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 251.

⁶ A. Jakubecki, *Glosa do uchwały SN z dnia 10.02.2006 r., III CZP 2/06*, OSP 2008, Nr 6, s. 481; S. Cieślak, *Wpływ postępowania upadłościowego na postępowania w sprawach gospodarczych*, „Palestra” 2008, Nr 9-10, s. 12.

⁷ Zob. postanowienie SA w Poznaniu z dnia 12 maja 1993 r., I ACz 319/93, LEX nr 15; postanowienie SA w Łodzi z dnia 29 lutego 1992 r., III APz 3/92, Legalis nr 32729.

⁸ Zob. wyrok SN z dnia 14 lutego 2003 r., IV CKN 1750/00, Legalis nr 58251.

⁹ P. Feliga, *Wpływ ogłoszenia upadłości obejmującej likwidację majątku dłużnika na toczące się procesowe postępowania odrębne w sprawach z zakresu prawa pracy, cz. I*, „Monitor Prawniczy” 2013, Nr 3, s. 132; P. Feliga, *Stanowisko...*, s. 78.

¹⁰ *Ibidem*.

praw i obowiązków wpływa na skład masy upadłości. Przez co może oddziaływać na realizację celu postępowania upadłościowego – zaspokojenie wierzycieli w jak najwyższym stopniu.

Wyróżnienie postępowań dotyczących masy upadłości jest istotne ze względu na przyjęcie odmiennych regulacji prawnych dotyczących takich postępowań, mających za zadanie realizację funkcji i zasad postępowania upadłościowego.

Przed przejściem do dalszych szczegółowych rozważań należy odpowiedzieć na pytanie, czy postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy mogą być postępowaniami dotyczącymi masy. Charakter rozpoznawanych przez sąd pracy spraw ma istotne znaczenie dla określenia procesowych konsekwencji ogłoszenia upadłości pracodawcy. Sprawami z zakresu prawa pracy, zgodnie z art. 476 § 1 k.p.c., są sprawy o roszczenia ze stosunku pracy lub z nim związane o ustalenie istnienia stosunku pracy, jeżeli łączący strony stosunek prawny, wbrew zawartej między nimi umowie, ma cechy stosunku pracy, o roszczenia z innych stosunków prawnych, do których z mocy odrębnych przepisów stosuje się przepisy prawa pracy oraz o odszkodowania dochodzone od zakładu pracy na podstawie przepisów o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

Specyfika postępowań z zakresu prawa pracy wymaga szczegółowej analizy skutków, jakie niesie ze sobą możliwość uwzględnienia powództwa pracownika przed sądem pracy dla masy upadłości¹¹. Nie ma wątpliwości co do roszczeń pieniężnych pracownika, np. roszczenia o zapłatę zaległego wynagrodzenia, roszczenie o odszkodowanie z tytułu niezgodnego z prawem rozwiązania stosunku pracy. Wszystkie roszczenia pieniężne pracownika dotyczą masy upadłości, gdyż uwzględnienie tego rodzaju roszczeń spowoduje powstanie obowiązku wypłaty stosownej sumy pieniężnej z masy upadłości. Sposób, w jaki pieniężne roszczenia pracowników zostaną zaspokojone, zależeć będzie od momentu, w którym roszczenia te powstały. Jeżeli roszczenie pracownika dotyczyć będzie wypłaty zaległego wynagrodzenia za okres poprzedzający ogłoszenie upadłości, to mamy do czynienia z wierzytelnością masy, która zaspokojona zostanie w podziale funduszy uzyskanych z likwidacji masy upadłości. Natomiast jeżeli roszczenie dotyczyć będzie okresu po ogłoszeniu upadłości, to wierzytelność taka będzie wierzytelnością masy i powinna zostać zaspokojona na bieżąco razem z kosztami postępowania upadłościowego. Analogicznie będzie w przypadku roszczenia o zapłatę odszkodowania za niezgodne z prawem rozwiązanie stosunku pracy, w tym przypadku o tym czy mamy do czynienia z wierzytelnością upadłościową, czy wierzytelnością masy upadłości, decydować będzie moment, w którym nastąpiło niezgodne z prawem rozwiązanie stosunku pracy.

¹¹ Wyrok SN z dnia 18 października 2017 r., I PK 273/16, Legalis nr 1715392.

Problematyczne pozostają jednak roszczenia niepieniężne, w szczególności roszczenie pracownika o przywrócenie do pracy. Zgodnie ze stanowiskiem prezentowanym przez Sąd Najwyższy upadłość pracodawcy nie wyłącza roszczenia pracownika o przywrócenie do pracy¹². Zagadnienie to w judykaturze było rozważane z perspektywy biernej legitymacji syndyka masy upadłości w sprawach o przywrócenie do pracy, niemniej jednak przyznanie legitymacji biernej w takich postępowaniach syndykowi jest jednoznaczne z uznaniem tych postępowań za postępowania dotyczące masy upadłości, ze wszystkimi tego konsekwencjami. Stosownie bowiem do art. 144 ust. 1 p.u. po ogłoszeniu upadłości postępowania sądowe, administracyjne lub sądownoadministracyjne dotyczące masy upadłości mogą być wszczęte i prowadzone wyłącznie przez syndyka albo przeciwko niemu.

Początkowo Sąd Najwyższy przyjął stanowisko, że postępowanie o przywrócenie do pracy jest postępowaniem dotyczącym masy upadłości, ponieważ sąd pracy może orzec o odszkodowaniu z tytułu wypowiedzenia umowy za pracę niezależnie od żądań powoda, jeżeli przywrócenie do pracy uzna za niemożliwe lub niecelowe (art. 45 § 2 k.p.), ponadto z roszczeniem o przywrócenie do pracy, zgodnie z art. 47 k.p., łączy się prawo do wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy¹³. Zdaniem Sądu Najwyższego w takim przypadku mamy *de facto* do czynienia z roszczeniem pieniężnym, które ze swojej natury dotyczyć będzie masy upadłości¹⁴. Sąd Najwyższy przyjął posiadanie przez syndyka legitymacji procesowej biernej w sprawach o przywrócenie do pracy, ponieważ roszczenie pieniężne związane z wypowiedzeniem umowy o pracę podlega zaspokojeniu z masy upadłości. Sąd Najwyższy nie rozważał natomiast kwestii legitymacji syndyka w odniesieniu do samego roszczenia o przywrócenie do pracy, a co za tym idzie – nie ocenił, czy jest to postępowanie dotyczące masy upadłości. W kolejnym orzeczeniu dotyczącym omawianej problematyki Sąd Najwyższy wyraził zapatrywanie, że roszczenie o przywrócenie do pracy wskutek ogłoszenia upadłości pracodawcy nie zmienia się w roszczenie pieniężne i nie może być zrealizowane w postępowaniu upadłościowym¹⁵. Ze wskazanego orzeczenia wynika, że w ocenie Sądu Najwyższego spór dotyczy masy upadłości tylko wtedy, gdy realizacja dochodzonego roszczenia następuje przez zaspokojenie z funduszy masy upadłości. Ujęcie takie prowadzi jednak do nieuzasadnionego zawężenia problemu.

Stanowisko co do niemożności przekształcenia roszczenia o przywrócenie do pracy w roszczenie pieniężne, na kanwie obowiązujących przepisów, jest moim zdaniem

¹² Wyrok SN z dnia 19 czerwca 2012 r., II PK 268/11, Legalis nr 537230.

¹³ Wyrok SN z dnia 13 grudnia 1996 r., I PKN 2/96, Legalis nr 30447.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Wyrok SN z dnia 26 czerwca 1998 r., I PKN 211/98, Legalis nr 43421.

nie do zaakceptowania¹⁶. Zgodnie z art. 91 ust. 2 p.u. zobowiązania niepieniężne upadłego z dniem ogłoszenia podlegają przekształceniu w wierzytelność pieniężne i z tym dniem stają się płatne, choćby termin ich wymagalności jeszcze nie nastąpił. Przekształcenie zobowiązań niepieniężnych w pieniężne następuje z mocy samego prawa¹⁷. Skutek przekształcenia zobowiązania ma charakter automatyczny. Regulacja ta jest podporządkowana konstrukcji postępowania upadłościowego, którego celem jest zaspokojenie wierzycieli przez spieniężenie majątku upadłego i podzieleniu uzyskanych sum pieniężnych z masy upadłości między wierzycieli upadłego na podstawie zatwierdzonego planu podziału¹⁸. Przekształcenie zobowiązania niepieniężnego następuje niezależnie od tego, czy syndyk dalej prowadził będzie przedsiębiorstwo upadłego, oraz od tego, czy dalej istnieje możliwość spełnienia świadczenia w sposób pierwotny¹⁹. Może wydawać się, że jest to problem czysto hipotetyczny, gdyż ze względu na art. 45 § 2 k.p. sąd pracy może nie uwzględnić żądania pracownika w zakresie uznania wypowiedzenia za bezskuteczne lub przywrócenia do pracy, ponieważ w sytuacji ogłoszenia upadłości pracodawcy przywrócenie do pracy będzie niemożliwe lub co najmniej niecelowe. Będzie miało to jednak miejsce jedynie, gdy do ogłoszenia upadłości dojdzie w toku postępowania sądowego. Problem pojawia się natomiast, gdy wyrok, w którym orzeczono obowiązek przywrócenia do pracy lub bezskuteczność wypowiedzenia umowy o pracę sąd wydał przed ogłoszeniem upadłości pracodawcy. W takim przypadku problem realizacji zapadłego orzeczenia po ogłoszeniu upadłości ma istotne znaczenie praktyczne. W mojej ocenie takie roszczenie pracownika przekształci się w roszczenie pieniężne i podlegać będzie co do zasady zgłoszeniu do masy upadłości. Problemem pozostaje jednak kwestia wyceny takiego roszczenia, gdyż stosownie do art. 246 p.u. wierzytelność niepieniężna będzie umieszczona na liście wierzytelności w sumie pieniężnej według jej wartości z dnia ogłoszenia upadłości.

¹⁶ Odmienne A. Jakubecki, *Ogłoszenie upadłości strony procesu cywilnego – uwagi na tle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego*, „Przegląd Sądowy” 2007, nr 7-8 s. 43.

¹⁷ Zob. wyrok SN z dnia 16 grudnia 2010 r., I CSK 114/10, Legalis nr 309865; wyrok SN z dnia 8 lipca 2011 r., IV CSK 40/11, Legalis nr 411305; S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 232; A. Jakubecki, [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Kraków 2003; odmienne zdanie wyraził M. Allerhand, zgodnie z którym do zamiany wierzytelność niepieniężnej na pieniężną nie dojdzie, jeżeli wierzyciel nie zgłosi swojej wierzytelności, w takim przypadku zdaniem Allerhanda wierzyciel nie żąda równego traktowania z innymi wierzycielami, wobec czego przekształcenie wierzytelności jest niepotrzebne, zob. M. Allerhand, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Bielsko-Biała 1991, s. 119; M. Pannert, *Wpływ upadłości likwidacyjnej na wykonanie zobowiązań z umów wzajemnych*, Warszawa 2010, s. 46, stanowisko takie jest jednak sprzeczne z literalnym brzmieniem omawianego przepisu i ze względu na wykładnię językową nie zasługuje na aprobatę.

¹⁸ R. Adamus, [w:] A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz (red.), *op. cit.*, s. 754; zob. wyrok SN z dnia 23 marca 2006 r., II CSK 35/06, Legalis nr 177852.

¹⁹ A. Borys, *Wpływ ogłoszenia upadłości na zobowiązania pieniężne i zobowiązania niepieniężne upadłego*, „Studenckie Zeszyty Naukowe” 2017, Vol. 20, nr 34, s. 11.

Kwestia oceny, czy postępowanie o przywrócenie do pracy jest postępowaniem dotyczącym masy upadłości, została przesądzona dopiero w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2002 r.²⁰, w której Sąd Najwyższy wprost uznał legitymację syndyka do występowania w procesie o przywrócenie do pracy. Stanowisko to jest w pełni zasadne i uzasadnione. Realizacja roszczenia o przywrócenie do pracy może nastąpić wyłącznie w ramach zarządu masą upadłości, w skład której wchodzi przedsiębiorstwo upadłego, a zarząd ten stosownie do art. 173 p.u. sprawuje syndyk. Mimo że roszczenie o przywrócenie do pracy nie podlega zaspokojeniu z masy upadłości, w podziale funduszy uzyskanych z likwidacji masy upadłości, legitymacja w tych postępowaniach przysługuje syndykowi, a nie upadłemu²¹.

Stosując analogiczną argumentację, należy przyjąć, że wszystkie roszczenia ze stosunku pracy, w tym również roszczenia niepieniężne, realizowane będą w ramach zarządu przedsiębiorstwem upadłego, wchodzącego w skład masy upadłości, a zatem będą to sprawy dotyczące masy upadłości.

3. Ogłoszenie upadłości w toku postępowania sądowego w sprawach z zakresu prawa pracy

Jeżeli toczące się postępowanie cywilne, w tym również postępowanie odrębne z zakresu prawa pracy, dotyczy masy upadłości, a ogłoszona została upadłość strony takiego postępowania, to zgodnie z dyspozycją art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. sąd z urzędu zawiesza postępowanie. Regulacja ta zapewnia ochronę interesu prawnego strony, wobec której ogłoszono upadłość, ponieważ zdarzenie prawne, jakim jest upadłość, uniemożliwia jej dalszy osobisty udział upadłego w procesie²², którego przedmiot dotyczy masy upadłości. Regulacja ta zapewnia możliwość faktycznego wstąpienia syndyka do postępowania dotyczącego masy upadłości w miejsce upadłego²³ oraz zapobiega prowadzeniu postępowania, którego przedmiotem jest wierzytelność podlegająca zaspokojeniu z masy upadłości²⁴. Jest to istotne, gdyż wierzytelność podlegająca zaspokojeniu z masy upadłości może być dochodzona jedynie w ramach właściwego postępowania upadłościowego, chyba że w postępowaniu upadłościowym wierzytelność ta po wyczerpaniu trybu określonego ustawą nie została umieszczona na liście wierzytelności (art. 145 ust. 1 p.u.). Przepis art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. jest normą kolizyjną, mającą za zadanie rozstrzygnięcie zbiegu postępowania cywilnego oraz wszczętego w jego toku

²⁰ Uchwała SN z dnia 5 lipca 2002 r., III PZP 5/02, Legalis nr 54249.

²¹ S. Cieślak, *Wpływ...*, s. 12.

²² P. Feliga, *Wpływ...*, s. 905.

²³ J. Bodio, [w:] A. Jakubecki (red.), *Kodeks...*, s. 251; P. Feliga, *Wpływ ...*, s. 905.

²⁴ P. Feliga, *Wpływ...*, s. 905.

postępowania upadłościowego²⁵. Rozwiązanie wskazanego zbiegu następuje przez zawieszenie postępowania rozpoznawczego z urzędu, pod warunkiem, że dotyczy ono masy upadłości i zostało wszczęte jeszcze przed ogłoszeniem upadłości.

Ogłoszenie upadłości to zdarzenie procesowe polegające na wydaniu postanowienia, uwzględniającego wniosek o ogłoszenie upadłości. Postanowienie takie, co do zasady, jest skuteczne i wykonalne z dniem jego wydania, a o momencie ogłoszenia upadłości decyduje początek dnia, w którym wydano postanowienie o ogłoszeniu upadłości²⁶. Dlatego do zawieszenia postępowania na podstawie art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. dochodzi *ex tunc* (z mocą wsteczną), skutki zawieszenia postępowania powstają z początkiem dnia, w którym ogłoszono upadłość jednej ze stron tego postępowania. Takie rozwiązanie zapewnia ochronę syndyka przed niekorzystnymi skutkami kontynuowania postępowania rozpoznawczego bez jego udziału²⁷. Zawieszając postępowanie, sąd zobowiązany jest z urzędu uchylić orzeczenie wydane po ogłoszeniu upadłości, chyba że nastąpiło ono po zamknięciu rozprawy²⁸. Stanowi to wyjątek od zasady związania sądu podjętymi przez siebie czynnościami decyzyjnymi²⁹. Syndyk staje się z mocy prawa stroną procesu z chwilą ogłoszenia upadłości wskutek subrogacji, czyli podstawienia procesowego bezwzględnie w miejsce upadłego³⁰.

Jak już zostało wcześniej wyjaśnione, postępowania z zakresu prawa pracy są postępowaniami dotyczącym masy, gdyż realizacja dochodzonych w ich ramach roszczeń jest nieodzownie związana z przedsiębiorstwem upadłego pracodawcy, które tworzy masę upadłości. Regulacja art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. znajduje zatem pełne zastosowanie w tych postępowaniach.

W judykaturze Sądu Najwyższego przyjęto jednak stanowisko, że ogłoszenie upadłości pracodawcy nie powoduje zawieszenia toczącego się przeciwko niemu postępowania o przywrócenie do pracy³¹. Stanowisko to oparte zostało na treści art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. sprzed nowelizacji, w której była mowa o postępowaniach dotyczących przedmiotu wchodzącego w skład masy upadłości. Mimo tego Sąd Najwyższy i tak błędnie zawęził zakres tego pojęcia jedynie do postępowań, w których dochodzone

---

²⁵ S. Cieślak, *Powiązania wewnątrzsystemowe w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013, s. 200; P. Feliga, [w:] *System...*, s. 861.

²⁶ P. Feliga, *Data ogłoszenia upadłości*, „Monitor Prawniczy” 2011, Nr 14, s. 786 i n.; odmiennie zob. S. Gurgul, *Prawo...*, Warszawa 2016, s. 105.

²⁷ P. Feliga, [w:] A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz (red.), *System Prawa Handlowego, t. 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, Warszawa 2016, s. 862.

²⁸ J. Bodio, [w:] A. Jakubecki (red.), *Kodeks...*, s. 251.

²⁹ P. Feliga, *Glosa do postanowienia SN z dnia 14.04.2011 r., II PK 267/10*, „Państwo i Prawo” 2014 Nr 6, s. 137; P. Feliga, *Stanowisko...*, s. 138.

³⁰ *Ibidem*, s. 863.

³¹ Uchwała SN z dnia 5 lipca 2002 r., III PZP 5/02, Legalis nr 54249; wyrok SN z dnia 26 czerwca 1998 r., I PKN 211/98, Legalis nr 43421.

roszczenie zaspokojone zostanie z masy upadłości. Sąd Najwyższy uznał, że ogłoszenie upadłości pracodawcy nie uzasadnia zawieszenia postępowania w przypadku, gdy przedmiotem procesu jest wyłącznie przywrócenie do pracy, a to dlatego, że roszczenie o przywrócenie do pracy wskutek ogłoszenia upadłości pracodawcy nie zmienia się w roszczenie pieniężne i nie może być zrealizowane w postępowaniu upadłościowym. W obecnym stanie prawnym nie można twierdzić, iż spór o przywrócenie do pracy prowadzony przeciwko pracodawcy, który w toku procesu cywilnego ogłosił upadłość, nie dotyczy mienia (przedmiotu) wchodzącego w skład masy upadłości. Jeżeli bowiem w sprawie zaistnieją przesłanki wskazane w art. 45 § 2 k.p., wówczas sąd obowiązany będzie zasądzić odszkodowanie, a zasądzone odszkodowanie podlegać będzie zaspokojeniu z masy upadłości. Oczywiście w chwili wytoczenia powództwa o przywrócenie do pracy nie wiadomo jeszcze, jakie będzie orzeczenie sądu. O tym będzie dopiero można powiedzieć po merytorycznym zbadaniu sprawy. Sąd bowiem obowiązany jest orzekać według stanu sprawy z chwili wyrokowania (art. 316 k.p.c.). Ze względu zaś na obowiązek orzekania przez sąd o odszkodowaniu, gdy zostaną spełnione warunki określone w art. 45 § 2 k.p., sprawy o przywrócenie do pracy muszą być traktowane jako sprawy dotyczące masy upadłości³². Niezawieszenie postępowania w przypadku ogłoszenia upadłości pracodawcy i kontynuowanie go bez udziału syndyka może powodować jego nieważność, ze względu na pozbawienie strony – syndyka upadłego pracodawcy – możliwości obrony swoich praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.).

Sąd z urzędu postanowi podjąć zawieszony z powodu ogłoszenia upadłości strony postępowania, gdy ustanie przyczyna zawieszenia, tzn. z chwilą ustalenia osoby pełniącej funkcję syndyka, z wyjątkiem przypadku określonego w art. 145 ust. 1 p.u. (art. 180 § 1 *in principio* oraz pkt 5 lit. b). Celem wskazanego przepisu jest wprowadzenie syndyka do postępowania dotyczącego masy upadłości. Regulacja ta w zależności od rodzaju postępowań dotyczących masy upadłości wprowadza dwa różne sposoby podjęcia postępowania zawieszony na podstawie art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c.³³ Po pierwsze, podjęcie na podstawie art. 180 § 1 *in principio* k.p.c. w zw. z art. 145 ust. 1 p.u. zawieszony postępowania dotyczącego masy upadłości o wierzytelność podlegającą zgłoszeniu w postępowaniu upadłościowym. Po drugie, podjęcie na podstawie art. 180 § 1 pkt 5 lit. b k.p.c. innych zawieszonych postępowań dotyczących masy upadłości.

W pierwszym ze wskazanych przypadków zgodnie z art. 145 ust. 1 p.u. postępowanie sądowe w sprawie wszczętej przeciwko upadłemu przed dniem ogłoszenia upadłości o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu w postępowaniu upadłościowym, może być podjęte przeciwko syndykowi tylko w przypadku, gdy w postępowaniu upadłościowym

³² F. Zedler, *Glosa do uchwały SN z dnia 5 lipca 2002 r., III PZP 5/02*, OSP 2004, nr 4, s. 45.

³³ P. Feliga, [w:] *System...*, s. 866.

wierzytelność ta po wyczerpaniu trybu określonego ustawą nie zostanie umieszczona na liście wierzytelności. Przepis ten odczytywany łącznie z art. 180 § 1 *in principio* k.p.c. oznacza, że sąd podejmie zawieszone wskutek ogłoszenia upadłości strony postępowanie z urzędu, jeżeli po wyczerpaniu trybu zgłaszania wierzytelności określonego w art. 236 i n. p.u. wierzytelność będąca przedmiotem zawieszono postępowania nie została umieszczona na liście wierzytelności. Wyczerpanie trybu zgłaszania wierzytelności nastąpi po negatywnym rozstrzygnięciu przez sąd upadłościowy zażalenia wierzyciela na postanowienie sędziego-komisarza, które zostało wydane na skutek wniesienia sprzeciwu przez wierzyciela na odmowę uznania przez syndyka wierzytelności. W takim przypadku sąd podejmuje postępowanie z udziałem syndyka w charakterze pozwanego. Dotyczyć to będzie między innymi postępowań o roszczenia z tytułu zapłaty zaległego wynagrodzenia.

Ze względu na specyfikę roszczeń pracowniczych i funkcję ochronną prawa pracy w prawie upadłościowym wprowadzony został art. 237 p.u., zgodnie z którym nie wymagają zgłoszenia należności ze stosunku pracy. Należności z tego tytułu umieszcza się na liście wierzytelności z urzędu. Pojawia się zatem pytanie, jak należy interpretować przesłane wyczerpania trybu zgłaszania wierzytelności. Czy do podjęcia zawieszono postępowania z zakresu prawa pracy na podstawie art. 180 § 1 *in principio* k.p.c. w zw. z art. 145 ust. 1 p.u. wystarczający jest sam fakt nieumieszczenia wierzytelności ze stosunku pracy na liście, czy też wymagana jest aktywność pracownika w zakresie zgłoszenia wierzytelności, a następnie odpowiednio zaskarżenia listy wierzytelności.

Zasadą w prawie upadłościowym jest, że wierzyciel osobisty upadłego, który chce uczestniczyć w postępowaniu upadłościowym, powinien zgłosić wierzytelność do sędziego-komisarza w trybie art. 236 p.u. Z istoty rzeczy lista wierzytelności w postępowaniu upadłościowym obejmuje swym zakresem wierzytelności powstałe do dnia ogłoszenia upadłości. Z perspektywy pracownika będzie to zwykle dotyczyło zaległych wynagrodzeń za pracę, których pracodawca nie realizował w czasie zatrudnienia. Jeżeli wierzytelności tę będą wynikały z dokumentacji finansowo-kadrowej upadłego pracodawcy, a ich wysokość nie będzie sporna, to stosownie do art. 237 p.u. zostaną umieszczone na liście wierzytelności z urzędu. Jednakże fakt, iż o te wierzytelności toczyło się postępowanie przed ogłoszeniem upadłości, pozwala przypuszczać, że mają one sporny charakter, a zatem mogą nie mieć pełnego oparcia w dokumentach upadłego pracodawcy, przez co nie zostaną umieszczone na liście wierzytelności z urzędu. Taki stan rzeczy nie pozbawia pracownika prawa do samodzielnego zgłoszenia swojej wierzytelności, jego aktywność w tym zakresie może przyczynić się do prawidłowego zidentyfikowania należności. Sprawy pracownicze po ogłoszeniu upadłości mogą bowiem

stanowić znaczną część wierzytelności zaspokajanych z masy upadłości, co do których wysokości i zasadności syndyk może mieć wątpliwości.

Wskazać należy, że nawet w przypadku roszczeń pracowniczych podlegających zamieszczeniu na liście wierzytelności z urzędu stosownie do art. 237 p.u. niewniesienie sprzeciwu od odmowy uznania wierzytelności ze stosunku pracy na liście wierzytelności uniemożliwia podjęcie i kontynuowanie postępowania sądowego przeciwko syndykowi masy upadłości w sprawie o tę wierzytelność (art. 145 ust. 1 p.u.)³⁴. W przypadku wierzytelności wynikających ze stosunku pracy, ze względu na treść art. 237 p.u. za sprzeciw należy uznać zgłoszenie przez pracownika swojej wierzytelności po sporządzeniu listy, w ramach której wierzytelność ta nie została uwzględniona³⁵. Rozwiązanie takie jest w pełni uzasadnione i zabezpiecza pracownika przed negatywnymi konsekwencjami nieuwzględnienia jego wierzytelności w terminie.

Drugi przypadek dotyczy podjęcia postępowania dotyczącego masy upadłości innego niż postępowanie o wierzytelność podlegającą zgłoszeniu i uznaniu w postępowaniu upadłościowym. Postępowania takie podlegają podjęciu z chwilą ustanowienia syndyka. Zastosowanie znajdzie tu regulacja art. 180 § 1 pkt 5 lit. b k.p.c. W tym trybie podejmowane będą postępowania dotyczące masy upadłości wynikające z zarządu masą upadłości oraz odnoszące się do mienia upadłego, oczywiście z wyłączeniem wierzytelności określonych w art. 145 ust. 1 p.u.³⁶ Syndyk nie ma obowiązku zgłoszenia faktu swojego powołania, to na sądzie ciąży obowiązek procesowy ustalania podmiotu wyznaczonego na syndyka. W sprawach pracowniczych dotyczy to między innymi spraw o sprostowanie świadectwa pracy, o przywrócenie do pracy, o uznanie wypowiedzenia za bezskuteczne. Wszystkie powyższe roszczenia wymagają stosownego orzeczenia sądu pracy, za pomocą którego dojdzie do ich przekształcenia w wierzytelność. Również odszkodowanie z tytułu niezgodnego z prawem rozwiązania stosunku pracy, wynikające art. 45 § 2 k.p. lub art. 56 k.p., wymaga wydania przez sąd pracy wyroku zasądzającego, nawet gdy pracodawca rozwiązując umowę o pracę, dopuścił się rażącego naruszenia prawa³⁷. Prawo pracy nie zna koncepcji bezwzględnej nieważności czynności prawnych, a jedną z jego zasad jest skuteczność jednostronnych czynności prawnych rozwiązujących stosunek pracy dokonanych przez pracodawcę, bez względu na wady

³⁴ Wyrok SN z dnia 18 października 2017 r., I PK 273/16, Legalis nr 1715392; wyrok SN z dnia 16 stycznia 2009 r., III CSK 244/08, Legalis nr 235114; A. Tomanek, *Stosunki pracy w razie likwidacji i upadłości pracodawcy*, Warszawa 2012, s. 34.

³⁵ A. Jakubecki, [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 528; wyrok SN z dnia 18 października 2018 r., I PK 273/16, Legalis nr 1715392.

³⁶ *Ibidem*, s. 867.

³⁷ Wyrok SN z dnia 13 grudnia 1996 r., I PKN 41/96, Legalis nr 30449; wyrok SN z dnia 9 maja 2006 r., II PK 270/05, OSNP 2007 nr 9-10, poz. 125.

tych czynności³⁸. Stwierdzenie wad rozwiązania stosunku pracy wymaga złożenia odwołania do sądu pracy, a w konsekwencji odpowiedniego orzeczenia wydanego przez ten sąd³⁹. Dlatego też tego rodzaju postępowania sądowe będą podjęte po ogłoszeniu upadłości i kontynuowane z udziałem syndyka na podstawie art. 180 § 1 pkt 5 lit. b k.p.c.

4. Problematyka wytaczania powództwa z zakresu prawa pracy przeciwko upadłemu pracodawcy

Wierzyciel osobisty upadłego, który chce uczestniczyć w postępowaniu upadłościowym, powinien zgłosić przysługującą mu wierzytelność sędziemu-komisarzowi w trybie art. 236 p.u. Zgłoszeniu w postępowaniu upadłościowym podlegają jedynie wierzytelności istniejące w momencie ogłoszenia upadłości – wierzytelności upadłościowe. Z perspektywy pracownika będą to wierzytelności z tytułu zaległych wynagrodzeń za pracę wykonaną przed ogłoszeniem upadłości. Ponadto dotyczy to również wierzytelności o charakterze majątkowym, które przysługują pracownikowi względem upadłego pracodawcy, ale wymagają niekiedy dodatkowych ustaleń co do ich faktycznego przysługiwania pracownikowi albo co do ich faktycznej wysokości. Może chodzić między innymi o wykazanie liczby faktycznie przepracowanych godzin nadliczbowych, godzin w porze nocnej i w święta, spełnienie przesłanek z regulaminu premiowania, innych dodatkowych świadczeń przewidzianych w układach zbiorowych pracy, regulaminach wynagradzania. Ustalenie tych okoliczności powinno odbyć się w ramach postępowania upadłościowego, a wytoczenie powództwa o te wierzytelności po ogłoszeniu upadłości jest niedopuszczalne. Wytoczenie powództwa o wierzytelności podlegające zgłoszeniu do masy upadłości przed sądem należy traktować jako wybranie niewłaściwego rodzaju postępowania cywilnego do załatwienia konkretnej sprawy cywilnej⁴⁰. Ze względu na niewłaściwy rodzaj postępowania powinno w tym przypadku nastąpić przekazanie pozwu do sędziego-komisarza, celem rozpoznania sprawy we właściwym postępowaniu. Kwestia przekazania sprawy do rozpoznania we wskazanej sytuacji nie została uregulowana w przepisach prawa, wobec czego powstała luka techniczna⁴¹. W celu jej uzupełnienia niezbędne jest posłużenie się wykładnią z *analogii legis*⁴². Z powyższego względu należy stwierdzić, iż podstawą prawną przekazania

³⁸ Wyrok SN z dnia 9 czerwca 2009 r., II PK 264/08, Legalis nr 265782.

³⁹ Wyrok SN z dnia 25 lutego 2009 r., II PK 164/08, Legalis nr 242726.

⁴⁰ S. Cieślak, *Wpływ...*, s. 18.

⁴¹ Zob. W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki, *Teoria państwa i prawa*, Warszawa 1979, s. 407; A. Kozak, [w:] A. Bator (red.), *Wprowadzenie do nauk prawnych. Leksykon tematyczny*, Warszawa 2012, s. 180.

⁴² Zob. Z. Pulka, [w:] A. Bator (red.), *op. cit.*, s. 289-293.

pozwu sędziemu-komisarzowi jako zgłoszenie wierzytelności będzie art. 201 § 1 i 2 k.p.c. stosowany *per analogiam*⁴³.

Zgłaszana przez pracownika w ramach właściwego postępowania upadłościowego wierzytelność podlega sprawdzeniu przez syndyka w trybie art. 243 p.u. Syndyk jako zastępca pośredni upadłego sprawdza, czy zgłoszona wierzytelność znajduje potwierdzenie w księgach rachunkowych lub innych dokumentach upadłego albo we wpisach w księdze wieczystej lub rejestrach, oraz wzywa upadłego do złożenia w zakreślonym terminie oświadczenia, czy wierzytelność uznaje pracownika. W przypadku wierzytelności pracowniczych dotyczących zapłaty zaległego wynagrodzenia, jeżeli dokumentacja czasu pracy prowadzona była przez upadłego pracodawcę rzetelnie, to w zasadzie nie będzie wątpliwości co do uznania takiej wierzytelności. Jak już zostało to przedstawione we wcześniejszych rozważaniach, zasadą jest, że wierzytelności, które podlegają zgłoszeniu do masy upadłości, w zasadzie nie mogą być dochodzone w drodze powództwa; dotyczy to również wierzytelności wynikających ze stosunku pracy. Wytoczenie powództwa o taką wierzytelność po ogłoszeniu upadłości dłużnika jest w zasadzie niedopuszczalne⁴⁴. Jedyne wyjątek określa art. 145 p.u., stosownie do którego powództwo takie jest dopuszczalne, gdy w postępowaniu upadłościowym odmówiono umieszczenia wierzytelności dochodzonej w procesie na liście wierzytelności. Uznanie (ustalenie) wierzytelności w postępowaniu upadłościowym jest czynnością o zbliżonej naturze do zasądzenia czy ustalenia roszczenia w procesie cywilnym⁴⁵. Potwierdza ono prawo wierzyciela do uczestniczenia w czynnościach postępowania upadłościowego i zaspokojenia swojej wierzytelności w ramach tego postępowania. Procedura zgłoszenia i uznania wierzytelności pracowniczych w postępowaniu upadłościowym dotyczy jednak jedynie takich wierzytelności, które istnieją w momencie ogłoszenia upadłości i nie potrzebuje dla swojej konkretyzacji orzeczenia sądowego. Do takich wierzytelności należy zaliczyć wierzytelność z tytułu zaległego wynagrodzenia, wierzytelność z tytułu wynagrodzenia za pracę w nadgodzinach, w porze nocnej, wierzytelność z tytułu ekwiwalentu za zaległy urlop. W tych przypadkach orzeczenie sądowe ma jedynie charakter deklaratoryjny, czego nie zmienia również fakt, iż wierzytelność taka może być sporna. W tym przypadku zgłoszenie wierzytelności spełnia taką funkcję, jak wytoczenie powództwa w procesie czy zgłoszenie wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego⁴⁶.

⁴³ Przepis ten dotyczy niewłaściwego trybu i postępowań odrębnych, natomiast postępowanie upadłościowe nie jest trybem w rozumieniu tej regulacji, dlatego też regulacja ta nie może być stosowana wprost; zob. P. Feliga, [w:] *System ...*, s. 876.

⁴⁴ A. Jakubecki, [w:] A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz (red.), *System Prawa Handlowego, t. 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, Warszawa 2016, s. 979.

⁴⁵ S. Cieślak, *Powiązania ...*, s. 196.

⁴⁶ Uchwała SN z dnia 2 marca 2005 r., III CZP 98/04, Legalis nr 67710.

Pracownikowi mogą jednak przysługiwać w stosunku do upadłego pracodawcy również roszczenia o charakterze niepieniężnym, w szczególności roszczenie o uznanie wypowiedzenia za bezskuteczne, o przywrócenie do pracy, czy też o sprostowanie świadectwa pracy. Wszystkie powyższe roszczenia wymagają dla ich konkretyzacji stosownego orzeczenia sądu pracy. Również odszkodowanie z tytułu niezgodnego z prawem rozwiązania stosunku pracy, wynikające art. 45 § 2 k.p. lub art. 56 k.p., wymaga wydania przez sąd pracy wyroku zasądzającego, co zostało szczegółowo wyjaśnione przy omówieniu kwestii podjęcia zawieszonoego postępowania z udziałem syndyka. Poczynione tam uzasadnienia znajdują pełne zastosowanie również w sytuacji wytaczania nowego powództwa przeciwko upadłemu pracodawcy. Po ogłoszenia upadłości pracodawcy może zatem dojść do sytuacji, w której bez uruchomienia procedury przed sądem pracy pracownik zostanie pozbawiony ochrony prawnej, a w konsekwencji nie dojdzie zaspokojenia jego roszczeń. Z powyższych względów istotne jest określenie konsekwencji ogłoszenia upadłości dla nowo wszczynanych postępowań z zakresu prawa pracy.

Roszczenia pracownika, które dla swojej konkretyzacji (przekształcenia się w wierzytelność) wymagają konstytutywnego orzeczenia sądu pracy, nie podlegają zgłoszeniu do masy. Wobec tego możliwe jest wytoczenie powództwa w tych sprawach po ogłoszeniu upadłości pracodawcy. Dochodzenie przez pracownika odszkodowania z tytułu niezgodnego z prawem rozwiązania stosunku pracy na podstawie art. 45 § 2 k.p. lub art. 56 k.p. wymaga wytoczenia powództwa przeciwko pracodawcy. Rozwiązanie to oparte jest na założeniu, że dopiero wytoczenie przez pracownika powództwa przed sądem pracy ujawnia istnienie jego wierzytelności przyszłej względem pracodawcy, możliwości żądania świadczenia od pozwanego pracodawcy, tj. przywrócenia do pracy, odszkodowania⁴⁷. W przypadku tych wierzytelności pracownik ma otwartą drogę do wytoczenia powództwa przed sądem pracy, niezależnie czy do zdarzenia uzasadniającego żądanie pracownika (niezgodnego z prawem rozwiązania stosunku pracy) doszło przed czy po ogłoszeniu upadłości.

Ponieważ z chwilą ogłoszenia upadłości dochodzi do podstawienia procesowego o charakterze bezwzględny⁴⁸, określanego w doktrynie mianem subrogacji⁴⁹, powództwo takie powinno zostać wytoczone przeciwko syndykowi. Syndyk staje się stroną w znaczeniu formalnym, działa w postępowaniu we własnym imieniu, natomiast stroną w znaczeniu materialnym pozostanie upadły pracodawca⁵⁰. To upadły jest stroną stosunku pracy, z którego wyniknął spór będący przedmiotem postępowania, a wynik tego

⁴⁷ Wyrok SN z dnia 18 października 2017 r., I PK 273/16, Legalis nr 1715392.

⁴⁸ I. Gil, *Sytuacja prawna syndyka masy upadłości*, Warszawa 2007, s. 179; wyrok SN z dnia 16 stycznia 2009 r., III CSK 244/08, Legalis nr 235114.

⁴⁹ Zob. W. Broniewicz, *Legitymacja procesowa*, Łódź 1963, s. 56.

⁵⁰ A. Jakubecki, [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *op. cit.*, 2010, s. 335.

postępowania będzie oddziaływał bezpośrednio na sferę praw i obowiązków upadłego pracodawcy. Legitymacja bierna syndyka w tych sprawach została również uznana w orzecznictwie Sądu Najwyższego⁵¹. Jeżeli pracownik w pozwie jako pozwanego wskazałby upadłego pracodawcę, a nie syndyka, to zachodziłby brak legitymacji, który podlegałby uzupełnieniu w trybie art. 194 § 1 k.p.c., tj. w ramach podmiotowej zmiany powództwa. Zauważyć należy, że w sprawach pracowniczych, stosownie do art. 477 k.p.c. sąd może z urzędu dokonać wezwania do udziału w sprawie, o którym mowa w art. 194 § 1 i § 3 k.p.c. Regulacja ta realizuje funkcję ochronną prawa pracy. Niedopuszczalne jest zatem oddalenie powództwa ze względu na nieprawidłowe oznaczenie pozwanego – brak legitymacji upadłego pracodawcy.

Specyfiką postępowania odrębnego w sprawach z zakresu prawa pracy jest możliwość modyfikacji przez sąd żądania powództwa, a także wyjście poza zakres przedmiotowy powództwa. Stosownie do art. 477¹ k.p.c. jeżeli pracownik dokonał wyboru jednego z przysługujących mu alternatywnie roszczeń, a zgłoszone roszczenie okaże się nieuzasadnione, sąd może z urzędu uwzględnić inne roszczenie alternatywne. Uprawnienie to ma istotne znaczenie w kontekście ogłoszenia upadłości pracodawcy, zwłaszcza w sytuacji niemożności orzeczenia przywrócenia do pracy ze względu na zaprzestanie prowadzenia działalności gospodarczej upadłego przedsiębiorcy. Należy również pamiętać, iż stosownie do art. 45 § k.p. sąd pracy może nie uwzględnić żądania pracownika co do uznania wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne lub co do przywrócenia do pracy, jeżeli ustali, że uwzględnienie takiego żądania jest niemożliwe lub niecelowe. W takim przypadku sąd pracy orzeka o odszkodowaniu. Należy jednak pamiętać, że ogłoszenie upadłości pracodawcy nie wywiera samo w sobie żadnego wpływu na byt stosunków pracy. Dopóki pracodawca istnieje i prowadzi działalność, która pozwala zatrudniać pracowników, pracownicy mogą być nadal zatrudniani także po ogłoszeniu upadłości⁵². Możliwe jest więc również orzeczenie powrotu do pracy lub bezskuteczności wypowiedzenia umowy o pracę. Sąd, decydując się na orzeczenie odszkodowania zamiast przywrócenia do pracy, powinien rozważyć dokładnie stan danej sprawy. Sam fakt ogłoszenia upadłości nie czyni uwzględnienia żądania pracownika uznania wypowiedzenia za bezskuteczne lub przywrócenia do pracy niemożliwym lub niecelowym.

5. Wnioski końcowe

Postępowanie odrębne z zakresu prawa pracy, ze względu na jego zakres przedmiotowy, jest postępowaniem dotyczącym masy upadłości, niezależnie od tego czy

⁵¹ Uchwała SN z dnia 5 lipca 2002 r., III PZP 5/02, Legalis nr 54249.

⁵² Uchwała SN z dnia 16 marca 2010 r., I PZP 1/10, Legalis nr 214608.

dochodzone roszczenia jest roszczeniem pieniężnym, czy niepieniężnym. Ogłoszenie upadłości pracodawcy zawsze wpływa na przebieg takiego postępowania z uwagi na treść art. 144 p.u. Toczące się postępowanie odrębne z zakresu prawa pracy z chwilą ogłoszenia upadłości pracodawcy podlega zawieszeniu z urzędu stosownie do przepisu art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. W tym zakresie błędne jest stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z dnia 5 lipca 2002 r., III PZP 5/02, jak zostało szczegółowo wyjaśnione w opracowaniu, postępowanie w sprawie o przywrócenie do pracy jest również postępowaniem dotyczącym masy upadłości, ponieważ wykonanie zapadłego wyroku będzie związane z zarządem przedsiębiorstwem upadłego pracodawcy, które wchodzi w skład masy upadłości. W obecnym stanie prawnym nie można twierdzić, iż spór o przywrócenie do pracy prowadzony przeciwko pracodawcy, który w toku procesu cywilnego ogłosił upadłość, nie dotyczy mienia (przedmiotu) wchodzącego w skład masy upadłości. Jeżeli bowiem w sprawie zaistnieją przesłanki wskazane w art. 45 § 2 k.p., wówczas sąd obowiązany będzie zasądzić odszkodowanie, a zasądzone odszkodowanie podlegać będzie zaspokojeniu z masy upadłości.

Bibliografia

Źródła

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1460 ze zm.).

Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1040).

Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 498).

Orzecznictwo

Uchwała SN z dnia 5 lipca 2002 r., III PZP 5/02; Legalis nr 54249.

Uchwała SN z dnia 2 marca 2005 r., III CZP 98/04; Legalis nr 67710.

Uchwała SN z dnia 16 marca 2010 r., I PZP 1/10; Legalis nr 214608.

Wyrok SN z dnia 13 grudnia 1996 r., I PKN 2/96; Legalis nr 30447.

Wyrok SN z dnia 13 grudnia 1996 r., I PKN 41/96; Legalis nr 30449.

Wyrok SN z dnia 26 czerwca 1998 r., I PKN 211/98; Legalis nr 43421.

Wyrok SN z dnia 14 lutego 2003 r., IV CKN 1750/00; Legalis nr 58251.

Wyrok SN z dnia 23 marca 2006 r., II CSK 35/06; Legalis nr 177852.

Wyrok SN z dnia 9 maja 2006 r., II PK 270/05; OSNP 2007, nr 9-10, poz. 125.

Wyrok SN z dnia 16 stycznia 2009 r., III CSK 244/08; Legalis nr 235114.

Wyrok SN z dnia 25 lutego 2009 r., II PK 164/08; Legalis nr 242726.

- Wyrok SN z dnia 9 czerwca 2009 r., II PK 264/08; Legalis nr 265782.
Wyrok SN z dnia 16 grudnia 2010 r., I CSK 114/10; Legalis nr 309865.
Wyrok SN z dnia 8 lipca 2011 r., IV CSK 40/11; Legalis nr 411305.
Wyrok SN z dnia 19 czerwca 2012 r., II PK 268/11; Legalis nr 537230.
Wyrok SN z dnia 18 października 2017 r., I PK 273/16; Legalis nr 1715392.
Postanowienie SA w Łodzi z dnia 29 lutego 1992 r., III APz 3/92; Legalis nr 32729.
Postanowienie SA w Poznaniu z dnia 12 maja 1993 r., I ACz 319/93; LEX nr 15.

Literatura

- Adamus R., [w:] A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz (red.), *System Prawa Handlowego, t. 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, Warszawa 2016.
- Allerhand M., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Bielsko-Biała 1991.
- Bodio J., [w:] A. Jakubecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2008.
- Borys A., *Wpływ ogłoszenia upadłości na zobowiązania pieniężne i zobowiązania niepieniężne upadłego*, „Studenckie Zeszyty Naukowe” 2017, Vol 20, nr 34.
- Broniewicz W., *Legitymacja procesowa*, Łódź 1963.
- Cieślak S., *Powiązania wewnątrzsystemowe w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013.
- Cieślak S., *Wpływ postępowania upadłościowego na postępowania w sprawach gospodarczych*, „Palestra” 2008, Nr 9-10.
- Feliga P., [w:] A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz (red.), *System Prawa Handlowego, t. 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, Warszawa 2016.
- Feliga P., *Data ogłoszenia upadłości*, „Monitor Prawniczy” 2011, Nr 14.
- Feliga P., *Glosa do postanowienia SN z dnia 14.04.2011 r., II PK 267/10*, „Państwo i Prawo” 2014, Nr 6.
- Feliga P., *Stanowisko prawne syndyka w procesie dotyczącym masy upadłości*, Warszawa 2013.
- Feliga P., *Wpływ ogłoszenia upadłości obejmującej likwidację majątku dłużnika na toczące się procesowe postępowania odrębne w sprawach z zakresu prawa pracy, cz. I*, „Monitor Prawniczy” 2013, Nr 3.
- Feliga P., *Wpływ ogłoszenia upadłości obejmującej likwidację majątku dłużnika na toczące się postępowania sądowe dotyczące masy upadłości po nowelizacji KPC, cz. I*, „Monitor Prawniczy” 2012, Nr 17.
- Gil I., *Sytuacja prawna syndyka masy upadłości*, Warszawa 2007.
- Gurgul S., *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Jakubecki A., [w:] A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz (red.), *System Prawa Handlowego, t. 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, Warszawa 2016.
- Jakubecki A., [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Kraków 2003.

- Jakubecki A., [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Jakubecki A., *Glosa do uchwały SN z dnia 10.02.2006 r., III CZP 2/06*, Orzecznictwo Sądów Powszechnych 2008, Nr 6.
- Jakubecki A., *Ogłoszenie upadłości strony procesu cywilnego – uwagi na tle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego*, „Przegląd Sądowy” 2007, nr 7-8.
- Jendrzewska M., Weitz K., [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2009.
- Kozak A., [w:] Bator A. (red.), *Wprowadzenie do nauk prawnych. Leksykon tematyczny*, Warszawa 2012.
- Lang W., Wróblewski J., Zawadzki S., *Teoria państwa i prawa*, Warszawa 1979.
- Pannert M., *Wpływ upadłości likwidacyjnej na wykonanie zobowiązań z umów wzajemnych*, Warszawa 2010.
- Pulka Z., [w:] Bator A. (red.), *Wprowadzenie do nauk prawnych. Leksykon tematyczny*, Warszawa 2012.
- Tomanek A., *Stosunki pracy w razie likwidacji i upadłości pracodawcy*, Warszawa 2012.
- Witosz A.J., [w:] A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz (red.), *System Prawa Handlowego, t. 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, Warszawa 2016.
- Zedler F., *Glosa do uchwały SN z dnia 5 lipca 2002 r., III PZP 5/02*, OSP 2004, nr 4.
- Zedler F., *Zarys prawa upadłościowego*, Warszawa 2016.